

Az utolsó magyar nábob

Jókai megírta klasszikus regényét, az *Egy magyar nábob*-ot. A mi tájunkon is éltek a múlt században hasonló uraságok. Sajnálhatjuk, hogy a „nagy palóc” szeme szegedi ittletekor nem akadt meg hasonló kiskirályokon, vicispánokon s egyéb „válogatott legényeken”, s nem tűzhetné akár regényes formában is tollhegyére az odaillő történeteket...

Úgy beszélnek, Káráz Miklós egyszerű valami miatt összekülönbözött az egyházzal, s a szóhagyomány szerint egy mokány-pap kiátkozta prédikálás közben családostul együtt. Több kellemes dolog közt azt is kívánta volna, hogy pusztuljon el a harmadik íze is...

Úgy látszik, az átok megfogant. Káráz Benő fia, Géza volt a harmadik íze, akiről méltán mondhatjuk, ő volt az utolsó magyar nábob. Végletekben járó különködéseiről száz meg száz, többnyire mulatságos, de szomorú történet is járt szájáról szájra. Szép férfiú volt, de

nála ép testben, úgy látszik, nem lakott ép lélek. Fényes, nagyrúri nevelésben részesült, de már gyermekkorában ki-mutatta „oroszlán-körmeit”. Alig tízéves korában lenyelt egy varrótűt, hogy ne kelljen iskolába járnia.

Soha nem tudta megbocsátani édesanyja polgári származását, mert ez hiúsította meg reményét a „kamarás kulcsra”, s ez hiúsította meg tervezett házasságát egy Károlyi grófkisasszonnyal. Talán az első miatt dédelgette álma kárpótlásáért a Kamarás-erdőt. Ugyanis egy német lovagvár volt a rögeszméje. Oriási erőfeszítéssel, százezrek elpazarolásával alkotta meg a kamarási tavat, tizenhárom szeszélyes alakú szigettel, drága, egzotikus ligetekkel. Ez még a kisebb baj lett volna, ez a nagyrúri passzió, el-vegre Magyarországon ez a kor a díszkertek létesítésének kora volt. A baj ott kezdődött, hogy a fantasztikus méretekhez lassan kimerült a fedezet. A ka-

marási erdőt kezdte körülárkoltatni „avargyűrűvel”, melyet vízzel eresztett tele, s rögeszméjéhez már elkészítette középkori stílusú felvonóhidja vasdobogóját is. A hetvenes években minden munkás embert elparancsolt a földelről — sürgős aratás idején — földmunkára. Nem törődött azzal, hogy egész évi termését „lábán rothadt el”, ha el nem hordták a józanabb szomszédjai.

„Bolondvár” földesura gyűlölte az embereket. Kutyákkal s macskákkal vette körül magát. Uri módon, este 6 órakor volt a nagy ebéd, amikor tizenkét válogatott agarcsőcsült az asztalnál, fülükön hófehér damaszt asztalkendővel. Ha egy-egy kedvenc uszkárja megdicsőült, üveg-és bádóg koporsóba helyeztette. Mikor a Káráz-ház gazdát cserélt, a padlason a lomok között tucatjával találták bádógkoporsókban kedvenceit, kutyákat, macskákat múmiáit.

Naponta, glaszé-kesztyűben simogatta végig istállójában

lovait, aztán eldobta a kesztyűt. Minden nap újat vett fel. Amilyen pénzpustító volt, úgy gyűlölte a pénzt, mely általában fektült, külön csomókba rakva, s azt is az inasával, Pistával kezelte, az egyetlen emberi lényvel, akit megtűrt maga mellett. Nyáron selyemben, télen bársonyban járt, excentrikus keleti öltözetben. Ha kimozdult odújából, parkjában hatalmas fehér napernyő alatt, palankinban vitette magát, oldalt 6—8 vasvillás béréstől őriztetve.

Királyi szenvédelme volt a műgyűjtés. Al-ma egy valódi Rákóczi-serleg megszerzése volt. Szekrényei tele voltak ilyen „átlitolagos” serlegekkel. Gyűjteménye, mely a Nemzeti Múzeumba illő volt, ebek harmincadjára került a birtokkal együtt. Csak töredéke ismertük leírásokban is egykori műkincseinek. 1890-ben ő maga mit sem tudott uradalmáról. A „földnélküli János” valahol a világháza csavargott Pista komornyikjával, bolygott híradás nélkül, 54 éves korában...

A szegedi anekdotakincsből Csongor Győző gyűjtése

A számok beszélnek

Iskola életközben

Az érettségi időszakát éljük, és Szegeden ismét sok diák tekint izgalommal az első, komoly erőpróba elé. A múltkor cikkemben már utaltam arra, hogy a szegedi diákok mindig jól megállták a helyüket az érettségiben, s eredményeik országos viszonylatban is számottevőek voltak. Azóta már meg is jelent a Művelődésiügyi Minisztérium közoktatási főosztálya gimnáziumi osztályának a tájékoztatója az elmúlt évi gimnáziumi érettségi vizsgákról. (Gondosan készített, kitűnő és pontos munka, igazán elismerést érdemel a fáradozás.) Örömmel idézek ebből néhány érdekesebb gondolatot és számadatokat, részint a múltkor állításom igazolására, részint az érettségiző diákok megnyugtatójára.

Az elmúlt tanévben, 1971 júniusában hazánkban 25 859 gimnáziumi tanuló tett érettségi vizsgát; ebből Szegeden 504, Csongrád megyében pedig 398. A statisztikai adatokból kitűnik, hogy ez az évfolyam tanulmányi szempontból jobb volt az 1970-ben érettségizetteknél, mert a vizsgák eredményeinek szinte minden tárgyból szebbek. (Például matematikából a jó és jelesen érettségizett tanulók aránya 35,1 százalékról 42,0 százalékra emelkedett.) Csupán a történelem tantárgy (56,5 százalékról 55,6 százalékra), és a francia nyelv és irodalom (64,2-ről 61,0 százalékra) jeles és jó eredményt elért tanulóinak százalékaránya jelez visszaesést. Fokozatos emelkedést mutat 1969-től az általános eredmények alakulása is. A jeles és jórendűek aránya így változott: 41,6 — 57,5 — 67,9 — 49,1 százalék. Az elégtelenek százalékos aránya ugyanebben az időszakban így fest: 8,3 — 4,7 — 4,2 — 3,5. Tehát kevesebb lett a felkészületlen tanulók száma. Megnyugtatóan emelkedett a fizikai dolgozó szülők gyermekeinek eredménye is. Az 1970. évi, 40,4 százalékhoz viszonyítva 1971-ben 41,1 százalék volt a jelesen és jól érettségizett tanulók száma.

Az általános eredmények után most konkrétan vizsgáljuk meg, hogy az országos színhez viszonyítva szűkebb hazánk tanulói milyen eredményeket értek el az érettségi vizsgán, 1971-ben?

A magyar nyelv és irodalom írásbeli vizsga tartalma eredményeinek átlaga hízelgő Szeged tavalyi érettségizett fiataljai számára, mert — Péccsel együtt — Szeged érte el a legjobb átlagot (3,6). Csongrád megye érettségizettjei is elismerést érdemelnek, mert Budapesttel együtt állnak 3,5-ös átlaggal a 3—4. helyen. (A leggyengébb Hajdú-Bihar megye átlaga: 2,8.) Hasonlóan elismerésre méltó a helyzet a magyar nyelv és irodalom írásbelijének a nyelvtani osztályzatában: 3,67-es átlagával országosan is Szeged áll az első helyen. (E két eredmény a tavalyi érettségizett magyar szakos tanári gárda kitűnő munkáját is dicséri.) Budapest 3,62-es átlaggal követi Szegedet, majd utána 3,6-os átlaggal Csongrád megye következik.

A matematika írásbeli eredményét illetően se lehet okunk panaszra. Budapest és Pécs 3,23-as átlageredmény után 3,1-gyel mi következünk. (Csongrád megye diákjai is szép eredményt értek el a rangsorban, 2,93 százalékos átlaggal.) A leggyengébb eredmény Hajdú-Bihar megyében van: 2,23. Szabolcs-Szatmár megye gimnazistáinak átlaga ugyancsak gyenge: 2,24.

Az érettségi kötelező tantárgyainak végső eredményét értékelve is jól szerepeltek a szegediek. A magyar nyelv és irodalomból elért 3,87-es átlagával Szeged város az első helyen áll. Szegedet Pécs követi (3,82), majd Budapest (3,79), utána pedig Csongrád megye (3,73) lép be a sorba.

A matematika tantárgyból is jó a végső átlageredmény: Pécs: 3,51, Budapest: 3,48, Szeged: 3,43. (Tehát a harmadik helyen állunk.) Csongrád megye átlaga is jó (3,29), azaz Miskolc (3,33) után az ötödik a rangsorban.

A történelem tantárgy átlagai is megnyugtatóak. Pécs: 3,97, Budapest: 3,85, Szeged: 3,84. (Mindössze 1 századdal kerültünk a fővárosiak mögé.) Csongrád megye a még mindig kitűnő negyedik helyen áll a sorban, 3,68-as átlagával.

A nem kötelezően választott tárgyakból már nincs

módunkban az átlagokat közzéadni, az eredmények azonban Szegedet illetően rendelkezésünkre állnak. Fizikából 70 tanuló kapott jeles, 30 jó, 17 közepes és 7 elégséges osztályzatot. Kémiából 22 jeles, 11 jó, 22 közepes és 11 elégséges osztályzat született. Biológiából 75 jeles, 35 jó, 21 közepes, 19 elégséges és 1 elégtelen az osztályzatarány. Orosz nyelv és irodalomból 27 jeles, 22 jó, 21 közepes és 4 az elégséges. Angol nyelv és irodalomból is jó a kép: 22 a jeles, 8 a jó, 4 a közepes és 3 az elégséges osztályzat.

A statisztikai adatok összegezéséeként még tekintsük át az általános eredmény (rendűség) országos szintű, százalékos alakulását (zárójelben az 1970. évi adatok): jeles: 19,6 (19,3), jó: 29,5 (28,6), közepes: 29,3 (29,0), megfelelt: 18,1 (18,9), javítóra utasított: 3,3 (4,0), ismétlésre, bukott: 0,2 (0,2).

Mit hoz az idei év? Erre nehéz lenne választ adni. Mint mindig, az írásbeli témákkal kapcsolatban most is megoszlanak a vélemények. Mivel azonban országosan azonosak voltak a tételek, ismét minden lehetőség adva van ahhoz, hogy a Művelődésiügyi Minisztérium az érettségik színvonalát országosan is értékelni tudja. Ezt az értékelést és tájékoztatót ismét kíváncsi-an várjuk. Örülünk, ha az idején érettségizett pedagógusok és diákok eredménye is hasonló lenne az 1970/71. tanévhez. Ahogy mondani szokták: erre már az eddigi eredmények is köteleznek...

Bánfalvi József

Új üzembrész a szörmeárúgyárban

A város szívében, az Attila utcában alig venni észre egyik legrégebbi és legelavultabb szegedi gyár — a Pannónia Szörmekikészítő és Szörmekonfekció Vállalat telephéne — újjászülését. Az állványokat már lebontották, az új homlokzat, az érdekes megoldású fényvető betonlapok mögött azonban serényen munkálkodnak az építők. Az öt esztendővel ezelőtt, a mintegy 15 millió forintos beruházással kezdődött korszerűsítés fontos állomásához érkezett: június közepén a Magas- és Mélyépítő Vállalat átadja az elsőnek felépült üzembrészt.

Az oly sok vitát megért beruházás sem bonyolódik minden zavar nélkül. Ezúttal nem a fővállalkozó, az építő vállalat késedelme okoz gondot, hanem a gázhiány. Riegel Viktor, az üzem vezetője elmondta, hogy a földgázfűtésre készült gázkazánok ugyan hiánytalanul a helyükre kerültek, megvan minden szükséges segédberendezés is — a táplálásra szolgáló vezeték lefektetése azonban még mindig nem kezdődött meg. Attól tartanak, hogy ez a munka elhúzódik, esetleg még a télen sem használhatják a kazánokat.

Szerencsére ez az akadály nem látszik súlyosnak. A DEGÁZ szolgáltatási osztályán elmondták kérdésünkre, hogy a szörmeüzem gázvezetékét tavaly a Bartók Béla térig vezették, most mindössze 300—400 méternyi összekötő szakaszt kell kiépíteni. A tervek szerint — a városi gázhálózat rekonstrukciójának keretében — augusztus végéig, de legkésőbb szeptember közepéig ez is megtörténik, a téli szünetben működhetnek a földgázkazánok. És ez nemcsak az üzem — hanem Szeged egész belvárosa — számára kedvező, hiszen a környéket nem szennyezi tovább a széntfűtésből keletkezett füst, korom.

De szeptemberig sem várnak a költözéssel a szörmeüzemek. Június közepén 150 dolgozó veszi birtokba új munkahelyét. A válogatóban — ahol az egyik legégyenesebb művelettel, az értékes prémekektől kabátoktól színez válogatják — a legkorszerűbb halogénlámpák biztosítanak egyenletes megvilágítást; a földszinten szép orvosi rendelő készült. Természetesen a beruházás első, hoozávetőleg 7 millió forintot igénylő szakasza után tovább épül a gyár: szociális berendezést, női öltözőt és fürdőt, valamint újabb munkatermeket készítenek.

M. I.

Harmat Endre:

Gyilkosság Rt.

5. SORTÚZ A HEYER'S-GARÁZSBAN

Al Capone-nak ekkor, 1926-ban már nyolcvan embere működik a hatóságok kebelében, és nincs bíró vagy politikus, aki visszautasítaná Chicago urának pénzét. Nem is elsősorban az egyáltalán nem megvetendő összegek miatt, hanem azért, mert a másik lehetőség csaknem biztos halál.

Két lap engedte meg magának ebben az időben azt a luxust, hogy drámai hangon a hatóságoknak szegezze a kérdést: meddig tűrik még a gengszterkirály garázdálkodását? Mindkét újság, a Chicago Daily News, valamint a Chicago Sun Times sürgősen belátja, hogy darázsfécszekbe nyúlt. Mindkét szerkesztőjeget ismeretlen tettesek támadják meg, szétrombolják a berendezést, felgyújtják a nyomdát, néhány újságíró pedig veszélyesen megsebesítenek.

Hogy Al Capone nem uszította rá a rendőrséget Moranékra, az távolról sem a megbocsátás jele volt. Egyszerűen, ahogy mondani szokta, maga szerette intézni a saját dolgait. 1929. február 13-án a Főnök visszatért. Morant valaki felhívja telefonon és Detroitból érkező, rendkívül olcsó italrakományt ajánl. A bandita óvatos, és többször is megkérdi, kivel beszél. Amikor azonban a vonal másik végén közlik vele, hogy száz láda whisky ládanként potom 75 dollárért kapható, már az sem érdekli, kivel beszél.

— Rendben — mondja. — Az áru legyen a North Clark Street 21—22. szám alatt, a Heyer's-garázsban.

Alighanem az ezután történetekről mintázták meg a nálunk is bemutatott „Van, aki forrón szereti” című amerikai vígjáték alkotói a film-beli híres garázsjelenetet. Moranék „stábját”, a vezér és az alvezér, egy Ted Newberry nevű markos bandita vezetésével várja a beigért olcsó rakományt. Ehelyett azonban az egyik hírtelen kinyílt oldalajtón rendőrök rotnak be. A rutinos Moran Newberryvel együtt a váratlan vendégek belépése pillanatában kámforrá változik, a többiek reflexei azonban lassabban működnek. Hét bántos képfő gengszter áll az óriási garázsban, magasra emelt kezzel.

A rend egyik öre arccal a fal felé felsorakoztatja a társaságot, amikor beüt a baj. Hatalmas kamion gördül be a garázsba. Moran lefűlelt legényei elsápadnak, azt a nyilvánvaló következtetést vonják le, hogy itt a bizonyíték, befutott az áru. S mert arccal a fal felé állnak, nem láthatják, hogy a teherautóról le-kászálódó urak egyike Claude Maddox, Al Capone egyik legkegyetlenebb hűbére.

A többi gyorsan ment. A teherautósok és az árendőrök szabályos kivégzőosztagot alkottak, és a garázs falai kísérteties erővel verték vissza a sortűz öblös hangját. Persze ilyen zaj nem megy kíváncsián összesereglett tömeg nélkül. A Főnök azonban erre is gondol. Az árendőrök ezt a problémát is kiválóan megoldják. A bá-mészakodók elégedetten veszik tudomásul, hogy a rendőrök feltartott kezű banditákat tuszkolnak maguk elé.

— Ez ügyes. Elfogták őket — morajlik végig a sokaságon. Az ügy szereplői autókba szállnak és nyomtalanul eltűnnek.

A Heyer's-garázs tanulságát megértették Moranék. Nevük soha többé nem bukkán fel a lapok hasábjain. A küzdelem véget ér, Alfonso Capone most már Chicago egyedüli és korlátlan ura.

A monopóliumok országában a maffia immár

tőkés gazdasági értelemben is olajozottan működő „mammutcégnek” számít. A vaskos Al Capone-dossziéból ránk maradt adatok szerint az 1929-es esztendő 110 millió dollár hasznot hozott a társulatnak. Ekkor indul a szakszervezeti üzlet.

Hogy-hogy szakszervezeti üzlet? Előrebocsátjuk, olyan tételtől van szó, amelynek jelentősége — más ágazatok mellett — 1933 után rohamosan nőtt. Ebben az évben ugyanis véget ért a történelem mindeddig legnagyobb és teljes kudarcba fulladt szesztilalmi korszaka, az amerikai prohibíció. A csempészüzlet ezzel egyidejűleg persze lehanyatlott, jobban kellett törődni a többi szektorral.

A különös üzletág első akciója a szénszállító munkások szakszervezeti nagygyűlésén kezdődött. Fegyveres gengszterek rontottak be a gyűlésterembe, Capone egyik kedvencével, a „Háromujjával” az élen. Közölték velük az akkor még újnák számító, de később szakszervezeti vonalon is igen gyakori szöveget, amely szerint a tagságot különböző veszélyek fenyegetik, az ő szerveztük viszont rendszerszerűen havi járandóság fejében elvállalja a „védelmet”.

A szakszervezeti business hamarosan másfelé is elágazik. A Főnök felismeri, hogy nemcsak a munkásoktól lehet pénzt szedni, hanem a másik oldaltól, a munkáltatóktól is. Akkoriban éppen küszöbön áll a felvonókezelők tömegsztrájkja. Chicagóban sok a felhőkareplő. Egy ilyen munkabeszüntetés alaposan megbénítja az üzleti életet. Nem nehéz elképzelnünk, mi történik azoknak az irodáknak a forgalmával, amelyek mondjuk a huszonehatodik emeleten foglalnak helyet. A magas épületekben levő cégek tulajdonosai értesítést kapnak, hogy némi anyagi áldozat ellenében meg lehet akadályozni a sztrájkot. A liftkezelőkre rázúdul a terror. Néhány vezető elnémitása után a többiek megértik: senkitől sem várhatnak védelmet, és vagy dolgoznak tovább, vagy veszélybe kerül az életük.

(Következik: Gyémántos öv, arany C betűvel.)